

Efter att ha läst hundratals tidningsartiklar om Berlin och en ny tillika lovprisad guidebok om metropolen ligger slutsatsen fast: svenska journalister och skribenter kan inte ens stava rätt på ett enkelt gatunamn i den tyska huvudstaden.

Berlins händelsemättade topografi har alltid intresserat mig, dåtid som nutid. Men trots att det aldrig någonsin i mänsklighetens historia varit så lätt att kontrollera stavning och enkla basfakta som idag så kryllar det av fel i våra medier. Sannolikt till följd av slarv, ointresse och bristande kunskap – inte minst i det tyska språket. Då inte ens *DN:s* mångåriga Berlinkorre klarade att stava till Potsdamer Strasse...

Under de gångna tio åren har jag läst allt jag kommit över om Berlins kulturmiljöer jämte ett antal nyhets- och featureartiklar i svensk rikspress, och det handlar om hundratals texter. Blott för att finna en enda artikel med rättstavade namn på gator, torg, stationer och parker! För övrigt i *Ny Teknik* i februari 2017. En ynka artikel utan felstavade namn på tio år. Som om det vore en oöverstiglig svårighet att skriva av *exakt* vad det står på skylten man har framför sig. Eller läsa innantill på tunnelbanebiljetten, något som man borde förutsätta att en svensk Berlinskrivande journalist skulle kunna klara. För det handlar blott och bart om exakthet, om att vara noga.

Fast i grunden är det häpnadsväckande: hundratals artiklar om Berlin skrivna av dussintals journalister och kulturskribenter och praktiskt taget ingen lyckas med en så enkel sak som att stava rätt. Jag har till och med sett en artikel i *Expressen* där den erfarna teaterskribentens text beledsagades av ett foto där man tydligt ser skylten Rosa-Luxemburg-Platz i östra Berlin men lik förbannat stavar hon fel, trots att hon bevisligen varit där och besett en föreställning på Volksbühne.

■

Stavning. Somt kan förvisso vara klurigt men det finns tumregler. Således ska ett böjt ortnamn följt av *Strasse* alltid särskrivnas: *Kopenhagener Strasse* och *Bornholmer Strasse*. Medan *Lützenstrasse* och *Gotlandstrasse* sammanskrivs eftersom de geografiska namnen är oböjda.

Gator som syftar på en befolkning eller inleds med ett efternamn sammanskrivs: *Dänenstrasse* och *Norwegerstrasse*, liksom *Goethestrasse* och *Gleimstrasse*.

Sedan blir det litet värre, för om efternamnet föregås av förnamn ska de enskilda orden alltid särskrivnas med mellanliggande bindestreck: *Hannah-Arendt-Strasse* och *Karl-Marx-Allee*. Detta bindestreckeri gäller även för många andra flernamns-sammanställningar, till exempel: *Käthe-Kollwitz-Museum*.

Namnkombinationer som rymmer en initial följer samma princip men här ska initialbokstaven alltid följas av punkt före bindestrecket: *John-F.-Kennedy-Platz*. Precis som att förkortningen för "doktor", till skillnad från i svenskan, likaså ska ha punkt efter bokstaven r: *Dr.-Jacoby-Weg*. Punkt utsätts vidare dessutom alltid efter siffror som ingår i gatu- och platsnamn: *Strasse des 17. Juni* och *Platz des 18. März*, varvid månadens första bokstav skrivs med versal.

Gator och platser som inleds med ett substantiv ska vidare normalt sammanskrivas: *Kastanienallee*, *Dorfstrasse* och *Mauerpark*. Till skillnad från namn med substantiv föregångna av en preposition: *Unter den Linden* och *An der Kolonnade*. Gator som börjar med ett böjt adjektiv särskrivs också: *Grüner Weg*. Samtidigt som den oböjda formen sammanskrivs: *Grünstrasse*.

■

Det absoluta bottenrekordet kommer slutligen från bokförlagens värld: Trygve Bångs slarviga guidebok *Berlin Upptäcktsfärder i tid och rum*, utgiven som pappersbok av förlaget *Arx* 2016 – unisont lovprisad av recensenterna med superlativer som "fantastisk, förnämlig, ultimat guide, saklig info, enastående överblick, och fem stjärnor". Kritiker och experter – två professorer, en tysklärare, en namnkunnig kulturredaktör och en f d nyhetschef på SVT:s *Rapport* med flera – som inte ens noterat att boken rymmer mer än hundra misshandlade gatu- och platsnamn, två felritade/felstavade kartor (där han bland annat placerat en östberlinsk gata i Västberlin och lagt muren fel), följt av okunnigt svepande och ofullständiga formuleringar, felstavade och felaktiga personnamn, felstavade namn på museer, hotell och krogar, och en lång rad rena sakfel. Något "kejsarslott" har t ex aldrig funnits på *Unter den Linden*, och här begår Bång en storslagen sammanblandning. Plus att han skriver om besöksmål/strövtåg på gator som aldrig funnits, osv. Fel *en masse*. I en guidebok, halleluja! Och nu talar vi *inte* om korrekturfel, utan om ren och skär kunskapsbrist; alternativt ett gigantiskt slarv.

Ett par exempel: gatunamnen "Greifenwaldstrasse" och "Muskuer" med flera är fantasifoster, den svenske tunnelbanearkitekten Grenander hette definitivt inte Axel i förnamn, poeten Auden bodde inte ihop med Isherwood hos "Fräulein Schröder" på Nollendorfstrasse (även om de båda männen låg med varandra), och att Fallada skrev sin storslagna och sista roman *Jeder stirbt für sich allein* i en sjuksäng på psyket är rent nonsens; etcetera.

Slutbetyget kan bara bli ett: en **totalt undermålig** publikation. Tillika den sämsta bok jag någonsin läst i genren. I synnerhet som den är skriven av en man som påstås ha studerat staden Berlin under sextio år. Utan att ens kunna stava till Kurfürstendamm – och då är man antagligen okunnig eller extremt slarvig.

Det finns bara en förklaring till recensenternas panegyrik. Antingen är dessa kritiker monstros okunniga, eller också en skock veritabla blindstyren. Precis som författaren och förlagets faktagranskerska, den senare en akademiskt skolad journalist enligt uppgifter på nätet. För jag vägrar att tro att kritikergänget blivit åtsagda att berömma hejdlöst, än mindre fått betalt för det. Fast det kan ju handla om kompisrelationer också, och det är heller inte godtagbart.

När jag bläddrat Bångs bok tillställde jag förlaget den med de hundra-hundrafemtio grövsta felena rättade – kostnadsfritt givetvis – men någon indragning och ny tryckning var det inte tal om. Däremot skulle felena rättas inför e-boksutgivningen hösten 2017.

Med facit i hand kan jag konstatera att så knappast är fallet. Förvisso har ett ganska stort antal felstavade gatunamn rättats efter mina påpekanden men knappast alla och

blott *ett* av de många sakfelen, ej heller har man korrigerat de felaktiga person-, musei-, krog- och hotellnamnen eller de felaktiga kartorna – och det var precis vad jag väntat mig.

Därmed har denna version reducerats från katastrof till bara mycket dålig.

Och förlaget tiger, kommenterar inte sitt slarv och sin oförmåga.

■

Det finns en personlig förhistoria till Bångs bok för innan den var färdig publicerade han en Berlinartikel (med puff för den kommande boken) i *Travellers' Club*:s tidning.

Eftersom jag känner Bång flyktigt och fann en rad felstavade gatunamn med mera i hans text skrev jag till honom och påpekade felen, gav honom tips på hur man kunde söka på nätet, samt uppmanade honom att kolla noga innan boken gick i tryck – och det skulle han verkligen göra. Sade han tacksamt. Dessutom berättade han att förlaget "minsann hade en duktig och tyskspråkig faktagranskare".

Det beklagliga resultatet ser vi nu mellan två pärmar, och som e-version. Båda avslutade med ett stavfelsbemängt och ofullständigt register.

Varefter pappersboken efter ordentlig omläsning något senare faktiskt visade sig kunna ståta med cirka **tvåhundrafyrtio** fel. Vilket knappast är acceptabelt för att uttrycka sig med biblisk mildhet.

■

Namn i stadslandskapet. Här finns onekligen ett och annat att hålla reda på. Men för den som ändå känner sig osäker och tvekar om hur man stavar en gata eller en plats i Berlin rekommenderas den utomordentliga och kostnadsfria "gatusajten" *Kauperts*, som också ger historiska bakgrunder. Det är alltså bara att kolla om man vill göra anspråk på att vara vederhäftig. Allt som behövs är några musklick.

En annan bra metod, som dock sällan tillämpas, är att läsa igenom sina texter ordentligt innan de publiceras – gärna högt. Så att man har en sportslig chans att höra tokigheterna, när man exempelvis påstår att propagandaminister Goebbels hette Hans i förnamn; i Sveriges största morgontidning. Men det kräver förstås att skribenten vet vad hen skriver om.

Själv har jag parentetiskt läst och bearbetat den här texten ungefär tio gånger.

Kauperts adressregister har för övrigt publicerats årligen sedan 1946; på nätet sedan 2014.

C-J CHARPENTIER

Manus presslagt 2018-11-01/kompletterat 2018-11-13
publicerad på Läs en bok, registrerad hos Kungliga biblioteket

■

FRÅN BOKUS

"Det finns 2 recensioner av Berlin : upptäcktsfärder i tid och rum". Här kommer min - som saklig motvikt till panegyriken.

Fel och slarv om Berlin

[C-J Charpentier](#), 13 november 2018

Pappersboken rymmer ungefär 240 fel. Mer än hundrafemtio felstavade gator och torg, minst ett dussin felstavade egennamn, felstavade namn på hotell-krogar-museer, gator som inte finns, en felritad karta där en östberlinsk gata placerats i Västberlin, jämte en rad rena sakfel.

En riktigt usel bok!

DR C-J CHARPENTIER